

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ АВТОМОБІЛЬНИХ КЛАСТЕРНИХ ФОРМУВАНЬ В КОНТЕКСТІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ЗАКАРПАТТЯ ТА ЄС

Алмашій Я.І.

В статті розглядаються та аналізуються кластерні формування в Закарпатській області на прикладі автомобільної галузі. Аналіз здійснений на прикладі автомобільного кластерного утворення: «Індустріальний парк «Соломоново». Обґрунтовані напрямки розвитку автомобільного кластеру в контексті співпраці з країнами ЄС.

Кількість бібліографічних посилань - 8 , мова – українська.

Ключові слова: кластер, автомобільний кластер, індустріальний парк, індустріальний парк «Соломоново».

ВСТУП

Кластер – це добровільне галузево-територіальне об'єднання підприємств для здійснення скоординованої фінансово-господарської діяльності, при якій всі учасники кластера отримують вигоду, а саме кластерне утворення стає конкурентоспроможним на даному сегменті ринкової економіки та здатним до подальшого зміцнення і розвитку. Часто кластер стає обличчям регіональної економіки, стійким до зовнішніх впливів саме через взаємовигідну кооперацію і спільні інтереси. Учасники справжнього кластера зацікавлені у відкритій економіці, у прозорому бізнес-плануванні його діяльності включно із здійсненням маркетингу, формуванням власних брендів та запровадженням інноваційних і енергоефективних технологій, в організації рекламних кампаній тощо.

Перспектива розвитку регіону: індустріальний парк «Соломоново» - активізація автомобільної індустрії за рахунок творення та розвитку Автомобільного кластеру. Перспективні транскордонні індустріальні парки на кордоні з ЄС – результат спільного напрацювання з державним Агентством інвестицій та розвитку України, партнерами сусідніх країн.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Проблеми визначення конкурентних переваг досліджувались багатьма зарубіжними науковцями, серед яких М. Портер, Ф. Котлер, І. Ансофф, Ж.-Ж. Ламбен, та ін. Дослідження залежності конкурентоспроможності національної економіки від локальної концентрації спеціалізованих галузей простежується у роботах А. Маршалла, І. Толенадо, Д. Сольє, М. Портера. Взаємозв'язок економічної кластеризації і конкурентності виявлено в наукових працях Т. Андерсона, В. Елшера, М. Енрайта, В. Прайса, М. Превезера, С. Розенфельда, Е. Фрезера, С. Хартмана, Г.Шміца. У вітчизняній економічній літературі адаптацію зарубіжних концепцій кластерів до українських реалій провели: О. Азарян, О. Амоша, Є. Безвушко, О. Богма, М. Войнаренко, Н.Волкова, В. Гесць, В. Гусев, В. Дикань, О. Длугопольський, В. Дубницький, З. Козир, В.Ляшенко, М. Малий, Л. Марков, Н. Меркулов, О. Мігранян, Ж. Мінгальова, К. Некрасова, С.Осадчук, Л. Петкова, Г. Полевик, Г. Семенов, С. Соколенко, Д. Тюкаєв, В. Чужиков.

Основною метою та головною ідеєю кластерних технологій визначається створення конкурентних переваг регіонів і підтримка конкурентного середовища. Досягається це завдяки тому, що в економіці країни кластери виконують роль інноваційних центрів росту як на внутрішньому ринку, так і на міжнародному, а формування високорівневих конкурентних переваг кластерів сприяє підвищенню конкурентоспроможності окремих підприємств, яке реалізується за рахунок внутрішнього потенціалу суб'єкту господарської діяльності, а також завдяки створенню стратегічних альянсів і, згодом, інтенсифікації взаємодії учасників потенційного кластеру. Для забезпечення конкурентоспроможності окремих підприємств дуже важливим є політика підтримки вітчизняного товаровиробника, яку практикують більшість країн світу, і яка сприяє втягненню в кластер нових національних учасників.

Кластерний підхід дозволяє підвищити якість продукту і результативність підприємницької діяльності завдяки іншим факторам, а саме, шляхом об'єднання зусиль різних підприємств та обміну інформацією і вміннями, і відповідного зростання зацікавленості у подальшій взаємодії та інтенсифікації її форм і методів.

Індустріальні (промислові), наукові та технологічні парки, спеціальні економічні зони є ефективним знаряддям залучення інвестицій, створення нових робочих місць, впровадження новітніх технологій, розвитку виробництва, збільшення обсягів зовнішньоекономічної діяльності, зростання економічних показників та добробуту населення загалом.

Розміщення індустріальних парків та логістичних центрів створить кооперацію між суб'єктами

господарювання України та країн Євросоюзу, підвищить конкурентоздатність регіону, дасть можливість залучити зовнішні та внутрішні інвестиції та впроваджувати новітні технології.

Світова економічна та фінансова криза вимагає від економіки пошуку інноваційних більш ефективних та сприятливих умов для переміщення товарів, послуг, капіталів, робочої сили та виробництва.

Наявність на території Закарпатської області кордонів з 4-ма країнами Євросоюзу визначає особливу ключову роль регіону в забезпеченні євразійських транспортно-торговельних зв'язків. А наявність одного з найбільших транспортних комплексів у складі 6-ти міжнародних і 4-х міждержавних залізничних і автомобільних переходів, міжнародного аеропорту та можливостей розвитку річкового транспорту, а також перспективи, пов'язані з транспортним коридором №5 «Лісабон-Трієст-Будапешт-Київ», об'єктивно визначають Закарпаття як транзитний міст між Європою та Азією.

З початку функціонування спеціальної зони у Закарпатській області органом господарського розвитку СЕЗ «Закарпаття» укладено 32 договори з суб'єктами підприємницької діяльності на реалізацію інвестиційних проєктів, схвалених Закарпатською ОДА, на загальну кошторисну вартість 312,3 млн. дол. США, з яких 60,9 млн. дол. США – іноземні інвестиції, період інвестування більшості з яких – до 2028 року. Протягом 2005-2009 років зареєстровано два інвестиційні проєкти, які так і не змогли повноцінно розпочати свою діяльність. З початку функціонування СЕЗ обсяг реалізованої продукції склав 1 598 355,9 тис. грн., в тому числі на експорт 2 356 397,9 тис. грн.. У 2009 році обсяг реалізованої продукції складав 1 598 355,9 тис. грн., в тому числі експортованої продукції на суму 823 099, 6 тис. грн., передусім за рахунок продукції ТОВ «Джейбіл Сьоркіт Юкрейн Лімітед», інвестиційний проєкт «Виробництво та збирання компонентів для електронної промисловості» (на суму 850 512,7 тис. грн.; все на експорт), ЗАТ «Єврокар», інвестиційний проєкт «Складання легкових автомобілів «Шкода» (на суму 3 944 027,6 тис. грн.), ТОВ «Ядзакі-Україна», інвестиційний проєкт «Виробництво електроустаткування для двигунів та транспортних засобів» (обсяг реалізованої продукції склав 1 695 497,0 тис. грн.), вся продукція реалізована на експорт. Як бачимо, в Закарпатській області закладається фундамент економічного кластеру в секторі автомобілебудування. Українське прикордоння – привабливий плацдарм для світового аутсорсінгу (аутсорсінг (англ. outsourcing) – передача компанією неосновних для компанії бізнес-процесів стороннім виконавцям на умовах субпідяду).

Індустріальний парк «Соломоново»

Індустріальний парк «Соломоново» (ІПС) орієнтований на задоволення зростаючого попиту на промислову нерухомість, що зумовлений перенесенням виробництва із Західної та Центральної Європи далі на схід. Надзвичайно вигідне розташування ІПС адже знаходиться на території спеціальної економічної зони «Закарпаття» по сусідству із заводом з виробництва автомобілів "SKODA" і "VOLKSWAGEN" ЗАТ "Єврокар" та орієнтований на підприємства автомобілебудівної та автоагрегатної промисловості. Вигідне географічне розташування, безпосередня близькість до 4-х держав-членів ЄС, розвинуте транспортне сполучення, використання транзитних можливостей регіону, розвиток прикордонної інфраструктури, наявність висококваліфікованого кадрового потенціалу, доступ до дешевих природно-сировинних та енергетичних ресурсів. Поблизу ІПС проходить автомобільна дорога державного значення стандартні та широкі колії залізничних шляхів, доступ до європейської сітки автострад, адже на відстані до 1 км. Пункти пропуску державного кордону з Угорщиною та Словаччиною, офіси міжнародних транспортних компаній. В близькому майбутньому планується транзит через територію парку, тобто міжнародний транспортний коридор №5 (Крітський) Лісабон - Трієст - Будапешт - Чоп - Київ) Парк має сприятливе географічне розташування в центрі Європи, поряд з кордонами чотирьох центральних Європейських країн (Угорщина, Словаччина, Румунія, Польща) і 17 робочих пунктах пропуску державного кордону:

- Дороги - Майданчик Промислового парку знаходиться безпосередньо біля дороги державного значення Е-573. Ця дорога є у відмінному стані.

- Залізничні шляхи - Неподалік проходять залізничні колії, широка та Європейська з найближчими залізничними станціями у м. Чоп (Україна) – 2 км та Чіерна над Тисов (Словаччина) – 3 км. від майданчика. Залізничні гілка заходить на територію ЗАТ Єврокар, що розташований навпроти ІПС.

- Аеропорт - На відстані 25 км знаходиться міжнародний аеропорт «Ужгород», який має постійне сполучення з м. Київ (Україна) та м. Будапешт (Угорщина).

Отже, перспектива створення індустріального парку «Соломоново» передбачає:

По-перше, підвищення ефективності господарської діяльності транспортної системи регіону, зростання обсягів вантажної роботи залізничного, автомобільного та повітряного транспорту за рахунок залучення додаткових та переорієнтації існуючих експортно-імпортних вантажопотоків;

По-друге, освоєння нових виробництв на більш високій технологічній основі, насамперед підприємств, що спеціалізуються на виробництві продукції автомобілебудівної та автоагрегатної промисловості;

По-третє, створення сприятливих умов для отримання високих прибутків суб'єктами господарювання індустріального парку «Соломоново» і як закономірний результат цього процесу - збільшення надходжень до бюджетів всіх рівнів;

По-четверте, збільшення рівня зайнятості населення, зниження трудової міграції за рахунок забезпечення працевлаштування на території індустріального парку «Соломоново» і прилеглих територіях;

По-п'яте, створення економічних передумов для інтеграції економіки України в європейський економічний простір.

Характеристика найвпливовіших підприємств автомобільного кластеру

Закрите акціонерне товариство "Єврокар" є однією з найбільш високотехнологічних та інноваційних виробничих майданчиків України. Підприємство не раз було відзначено нагородами державних органів, однією з останніх є Нагорода Міністерства охорони навколишнього природного середовища України "За впровадження сучасних екологічно безпечних технологій" за підсумками 2009 року. Відповідність ЗАТ "Єврокар" найвищим вимогам (стандарти Volkswagen Group, ISO 9001, OHSAS 18001) дозволяють реалізовувати принципи політики підприємства, спрямовані на виняткову увагу до якості продукту, забезпечення високих стандартів охорони здоров'я та безпеки праці, а також відкритий підхід і турботу про клієнтів та громадськості. До кінця 2010 року "Єврокар" планує провести запуск зварювального і фарбувального виробництв, що дозволить підприємству вийти на повномасштабну промислову збірку автомобілів (CKD) відповідно до найвищих європейських стандартів, що застосовуються на заводах Volkswagen Group. Також зараз відбувається підготовка MKD-виробництва моделі Skoda Octavia A5, початок виробництва якої заплановано на осінь 2010 року. За час діяльності (2002 - 2009 рр..) ЗАТ "Єврокар" випустило понад 100 тисяч автомобілів. ЗАТ "Єврокар" є офіційним виробником автомобілів марок VW Group в Україні. Технічний пуск підприємства відбувся 19 грудня 2001 року. ЗАТ "Єврокар" входить до Групи компаній Атолл Холдинг, яка є одним з провідних гравців на українському автомобільному ринку. Протягом 8 років з 2002 по 2009 рр.. Атолл Холдинг знаходиться в першій 3-ці лідерів рейтингу українського автомобільного ринку. ЗАТ "Єврокар" — флагман автомобілебудування в Україні й один із найбільших наповнювачів бюджетів усіх рівнів. На зустрічі наголошувалося і на перспективах розвитку підприємства. Йшлося про реалізацію проекту третьої виробничої черги заводу „Єврокар”, що передбачає поступовий перехід до повного конвеєрного складання зі зварюванням, фарбуванням та монтажем кузовів автомобілів. Заплановані обсяги виробництва — 45 тисяч автомобілів, а на другому етапі — до 120 тисяч авто в рік. Відтак це виробництво передбачає збільшення кількості працівників до 6,5 тисячі чоловік (з урахуванням підприємств із виробництва комплектуючих — майже 30 тисяч працівників). Нові потужності «Єврокар» мають ряд технологічних інновацій, які забезпечують максимальну гнучкість виробничого процесу, перспективу розширення виробничих потужностей до 120 000 автомобілів на рік. Першою моделлю, яку почали виробляти на потужностях виробничої лінії MKD, стала Skoda Octavia Tour. До кінця 2006 р. з конвеєра зійшло 3 305 цих автомобілів. У серпні 2006 р. завод «Єврокар» налагодив виробництво ще однієї автомобільної марки - Seat. На сьогодні підприємство випускає моделі Leon, Altea та Toledo. У жовтні 2006 р. ЗАТ «Єврокар» вже вдруге підтвердив високий рівень системи управління якістю, пройшовши аудит та отримавши сертифікат ISO 9001:2000. Ця подія засвідчила досягнення компанії в організації виробничих процесів та високу якість виготовленої продукції. Наприкінці 2006 р. ЗАТ «Єврокар» отримав синдикований кредит у розмірі EUR 22,5 млн. Учасниками кредитного синдикату стали: HVB Munich (Bayerische Hypo und Vereinsbank AG, Мюнхен, Німеччина), DEG (Deutsche Investitions und Entwicklungsgesellschaft mbH, Кельн, Німеччина), банк «ХФБ Україна» (HVB Ukraine). Залучену суму буде направлено на фінансування та рефінансування витрат, пов'язаних з будівництвом, закупівлею нового обладнання, створення інфраструктури, а також на фінансування обігових коштів. Кредит надано строком на 7 років.

Товариство з обмеженою відповідальністю "Ядзакі Україна" створене 23 жовтня 2002 р. рішенням засновників "Ядзакі Корпорейшн" (Японія) та її дочірньої компанії "Ядзакі Юероп Лімітед" (офіс у Кельні, Німеччина) для виробництва електрокабельної продукції для автомобільної промисловості. Інвестиції Корпорації у цей проект склали 31,7 мільйона євро. Це найбільша промислова інвестиція Японії в економіку України. Зараз замовниками компанії є такі лідери в автомобільній індустрії, як Opel, Ford, Volkswagen, Jaguar, Volvo. На сьогоднішній день на "Ядзакі Україна" працює близько 1500 чоловік. Середній вік працюючих становить 28 років, а це означає, що колектив компанії - в основному молодь. До того ж, майже 80% працюючих - жінки. На заводі - нешкідливі умови праці та надається ряд пільг працівникам компанії. Підприємство отримало Сертифікат по Системі екологічного менеджменту ISO 14001 та OHSAS 18001 та пройшло Акредитацію по стандарту ISO/TS 16949 Специфікація Менеджменту Системи Якості. Щороку компанія проходить на відмінно повторну атестацію, чим підтверджує свій статус. Компанія надає можливість дітям працівників відвідати країну, де сходить сонце - Японію. Кожного року "Ядзакі Україна" відсилає двох дітей до літнього табору, який організовується корпорацією Ядзакі. Щорічно діти проводять незабутній тиждень у колі нових друзів із різних країн. Компанія заохочує своїх працівників до праці. Керівництво компанії завжди мотивує працівників на досягнення кращих результатів. Програма "Найкращий виробничий працівник місяця" дає можливість працівнику стати кращим із кращих та отримати гідну винагороду. На підприємстві "Ядзакі Україна" виготовляють автомобільну кабельну продукцію для різних автомобільних компаній світу. А конкретно – електропроводку для вікон, дверей, панелі управління, що з'єднує різні автомобільні агрегати та компоненти найвищої якості, що відповідає світовим стандартам.

Товариство з обмеженою відповідальністю "Гроклін-Карпати", в подальшому "Товариство", створено у відповідності з чинним законодавством України шляхом об'єднання грошових та майнових вкладів його учасників з метою одержання прибутку.

Найменування Товариства:

– повне: Товариство з обмеженою відповідальністю "Гроклін-Карпати";

– скорочення на українській мові: ТОВ "Гроклін-Карпати";

– скорочення на англійській мові "Groklin-Karaty" Ltd.

Учасниками Товариства є:

				дол. США		США		США		рік	рік	рік
Угорщина	50258,8	76751,8	70249,8	26493	152,7	-6502	91,5	19991	139,8	82,9	95,6	99,6
Чеська Республіка		11,3	259,1	11,3		247,8	2292,9	259,1		0	0	0,4
Греція	1153,6			-1153,6	0	0		-1153,6	0	1,9	0	0
Сполучене Королівство	9237,9			-9237,9	0	0		-9237,9	0	15,2	0	0
Франція		3518,7		3518,7		-3518,7	0	0		0	4,4	0
Разом по галузі	60650,3	80281,8	70508,9	19631,5	132,4	-9772,9	87,8	9858,6	116,3	100	100	100

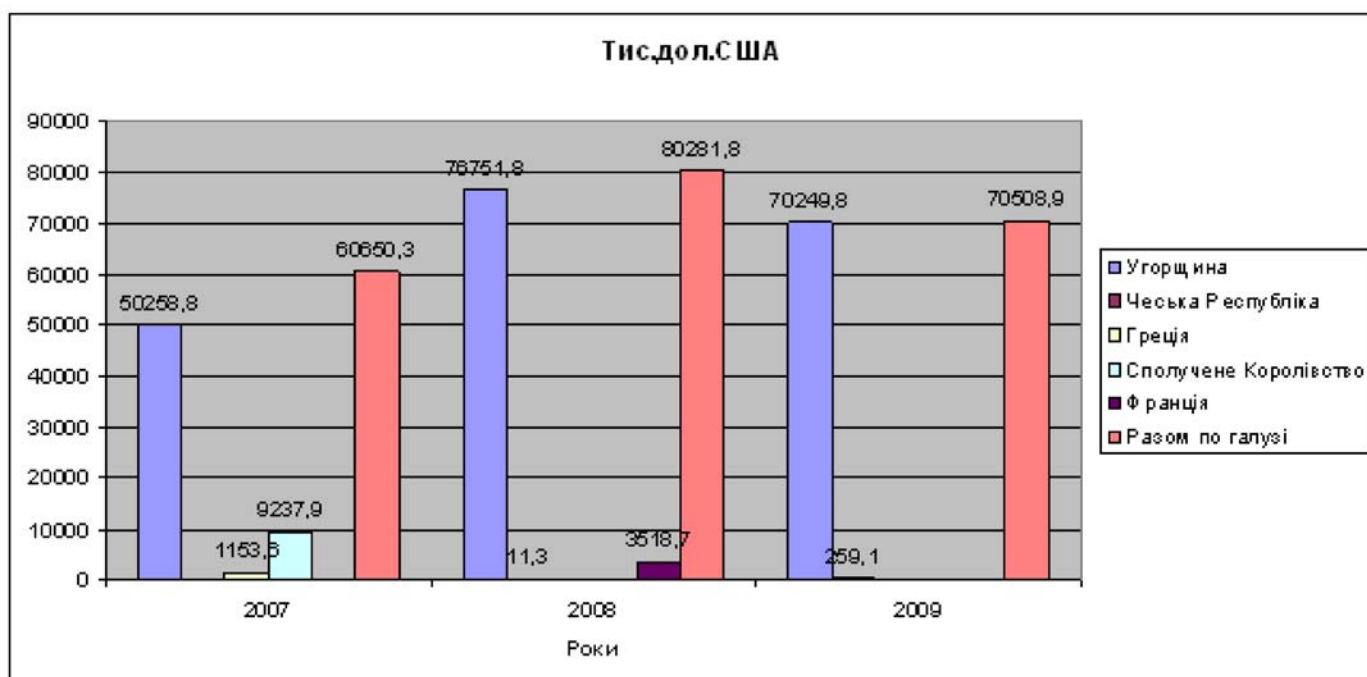

Рис. 2 Динаміка експорту транспортних засобів та шляхового обладнання у Закарпатській області по країнах-учасницях ЄС за 2007-2009 роки

Однак, погіршення фінансово-економічного становища в країні призвело до негативних тенденцій як в цілому у промисловості, так і у автомобільній галузі. Наслідки фінансово-економічної кризи теж негативно позначилися на розвитку галузі.

Якщо проаналізувати динаміку виробництва транспортних засобів та шляхового обладнання, то у 2009 році порівняно з 2007 роком воно зменшилося на 2038,4 млн. грн., або на 78,1%; у 2009 році порівняно з 2008 роком ситуація дещо змінилася: експорт транспортних засобів та шляхового обладнання зменшився на 2447,2 млн. грн., або на 71%.

Таблиця 2 Динаміка виробництва транспортних засобів та устаткування (DM) у Закарпатській області за 2007-2009 роки

	2007	2008	2009	Відхил. 2008/ 2007		Відхил. 2009 / 2008		Відхил. 2009/ 2007		2007 рік	2008 рік	2009 рік
				Абс., млн. грн.	%	Абс., млн. грн.	%	Абс., млн. грн.	%			
Виробництво транспортних засобів та	2611,39	3021,5	574,2	410,11	115,7	-2447,3	19	-2037,19	22	100	100	100

устаткування													
виробництво автомобілів, причепів, напівпричеп.	2611,3	3020,1	572,9	408,8	115,7	-2447,2	19	-2038,4	21,9	100	100	99,8	
виробництво інших транспортних засобів	0,6	1,4	1,3	0,8	233,3	-0,1	92,9	0,7	216,7	0	0	0,2	

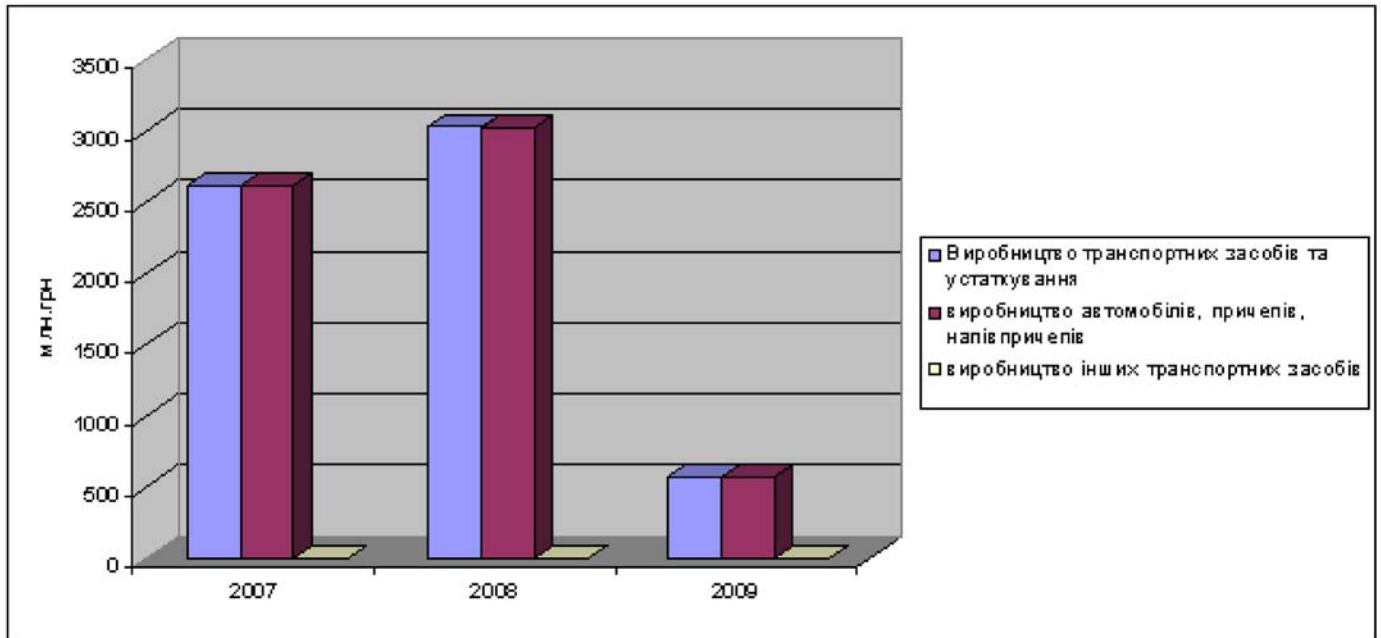

Рис. 3 Динаміка виробництва транспортних засобів та шляхового обладнання у Закарпатській області за 2007-2009 роки

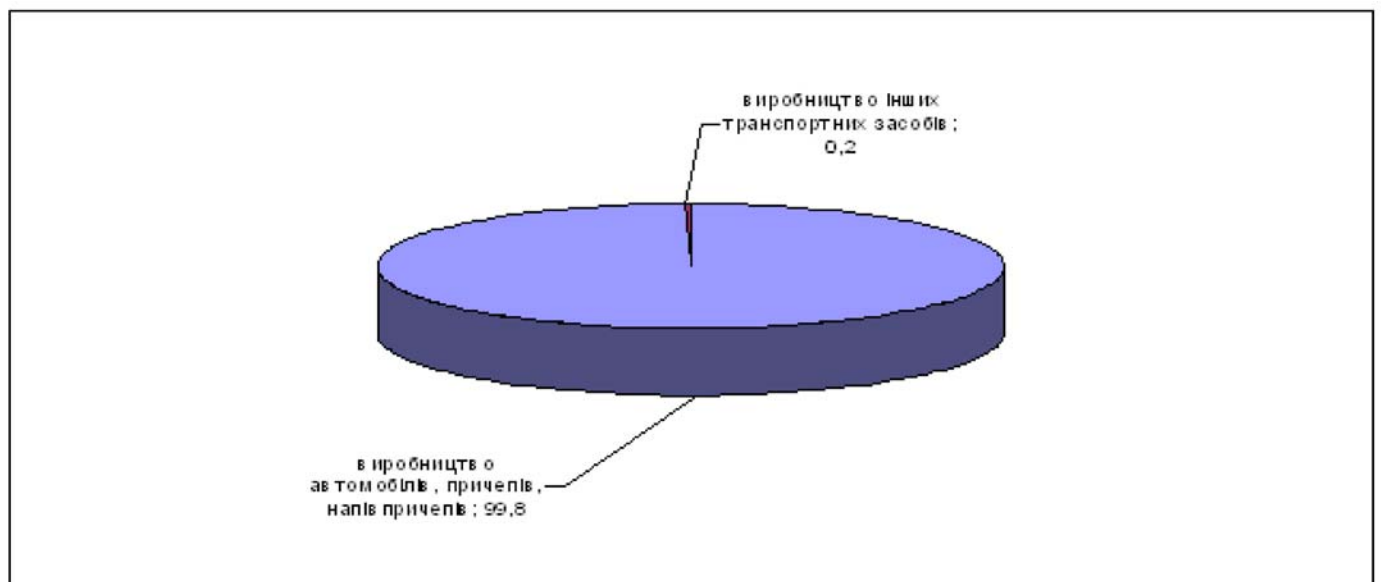

Рис. 4 Структура виробництва транспортних засобів та шляхового обладнання в Закарпатській області у 2009 році

В структурі виробництва транспортних засобів та шляхового обладнання в Закарпатській області найбільшу частку займає виробництво автомобілів, причепів, напівпричепів – 99,8%.

ВИСНОВКИ

Основними причинами спаду в діяльності автомобільної галузі є наслідки світової економічної та фінансової кризи, нестача власних коштів та недостатня фінансова підтримка держави, великі витрати на нововведення,

недосконалість законодавчої бази в даній сфері, нестача інформації про нові технології та ринки збуту тощо.

На основі даного дослідження визначено пріоритетні напрями розвитку автомобільного кластеру на Закарпатті:

- створення комплексної системи розвитку та управління промислових вузлів високих технологій на основі мережі індустріальних парків з логістичними центрами в кооперації з аналогічними структурами прикордонних регіонів;
- реанімація старих та створення нових виробничих потужностей з метою інтеграції до європейських програм фінансування виробництва .
- аналіз інноваційного потенціалу Карпатського регіону,
- забезпечення наукової та іншої підтримки впровадження програм та проектів кластерного розвитку Карпатського регіону;
- сприяння розвитку інформаційно-консалтингового забезпечення розвитку індустріального парку «Соломоново» в Карпатському регіоні;
- реалізація відповідно до законодавства України пріоритетних напрямів галузі автомобілебудування;
- організація взаємодії науково-дослідних, інноваційних підприємств, установ та організацій, органів державної влади щодо кластерного розвитку Карпатського регіону.

Перспектива створення автомобільного кластеру вимагає:

- створення інформаційно-аналітичної системи моніторингу інноваційно-інвестиційної діяльності в області, в тому числі при Закарпатському регіональному центрі інноваційного розвитку та Закарпатському агентстві із залучення інвестицій та господарського розвитку територій;
- збільшення обсягів залучення позабюджетних коштів, в т.ч. іноземних інвестицій в автомобільну галузь економіки;
- передбачається здійснити заходи щодо розвитку інноваційної інфраструктури за рахунок різних джерел фінансування, у тому числі бюджетних та зацікавлених підприємств та організацій, грантів міжнародних організацій;
- передбачається взаємодія та співпраця підприємців, органів влади, громадських організацій, навчальних закладів, які будуть впливати на корисність кластерів для Карпатського регіону.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закарпаття 2009. Статистичний щорічник Закарпаття. – Ужгород. 2010. – 575с.
2. Закарпаття 2008. Статистичний щорічник Закарпаття. – Ужгород. 2009. – 575с.
3. Зовнішня торгівля Закарпаття товарами та послугами. Статистичний щорічник. – Ужгород.2010 – 72с.
4. Закарпатське інвестиційне агентство із залучення інвестицій та господарського розвитку території: Індустріальний парк «Соломоново» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://investments.uz.ua/ua/investment-proposals/industrial-parks/1573-industrialnyj-park-lsolomonovor.html>
5. Закарпатське інвестиційне агентство із залучення інвестицій та господарського розвитку території [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.investy.biz/ua/reasons-to-invest/our-successful-projects.html>
6. Закрите акціонерне товариство "Єврокар" [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.eurocar.com.ua/ua/about_company/company_production.html
7. Товариство з обмеженою відповідальністю "Ядзакі Україна" [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.yazaki-ukraine.com/index.html>
8. Товариство з обмеженою відповідальністю "Гроклін-Карпати" [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://wikimapia.org/13897032/uk/ТОВ-Гроклін-Карпати>